

Дмитришен Д. А.

Державний торговельно-економічний університет

Радочинський О. Д.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Шведова Г. Л.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

Навколо теми покарання є багато суперечностей, наприклад, надто м'який або навпаки надто суворий вирок суду, але, в основному, далі локальних суперечок діло не доходить, хоча їх також можна було б уникнути, якби всі розуміли основну мету покарання, та його розвиток. З рештою, одним із пріоритетних завдань держави є захист своїх громадян і збезпечення порядку в суспільстві, але все проконтролювати неможливо, тож вчиняються ті чи інші правопорушення, тоді до завдання захистити, додається нове: покарати правопорушника, застосовуються покарання.

Покарання супроводжує суспільство впродовж усього його розвитку. У цьому питанні важко не погодитись з Юрієм Пономаренко про те, що з появою в суспільстві норм права з'явилася й правомірна поведінка людини, тобто така, що узгоджується з вимогами згаданих норм. Але з того ж самого моменту з'явилась поведінка неправомірна, що порушує вимоги норм права[4]. Тобто, питання покарання було актуальним абсолютно завжди, оскільки постійно були ті, хто порушують певні норми, поведуть себе неправомірно. Впродовж історії в різних країнах світу змінювались методи та погляди на покарання як таке, правового значення покарання почало набувати з 19 століття, під саме таким значенням існує і зараз.

Що собою являє покарання в Україні? Згідно ст. 50 КК України покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого[3]. Таким чином покарання - це негативна оцінка від імені держави до вчиненого кримінального правопорушення, злочину та злочинця. В нашій правовій системі покарання, з жорстокої системи покарань, еволюціонувало в більш гуманну систему репресивності санкцій, влучною є думка Басалюк Н. В., що з часом покарання стає дедалі важче виміряти за суворістю; сприйняття покарання засудженим індивідуальне – врахування фактичної суворості покарання стосовно конкретного засудженого можливе винятково на рівні індивідуалізації[6.5]. Наприклад, в 1960 році в КК України більшість санкцій передбачали позбавлення волі і тоді покарання було важливим інструментом у руках держави, але з часом цю позицію почали змінювати (прикладом стало скасування смертної кари, пожиттєве ув'язнення

змінено на позбавлення волі на певний строк, а довічне ув'язнення давали тільки за вчинення особливо тяжких злочинів проти життя), бо стало зрозуміло, що позиція "чим жорсткіше покарання, тим краще людина зрозуміє свій вчинок", не приводило до позитивного результату)[1.318]. А тільки породжувало у винного почуття певної агресії на владу та суспільство.

Такий вид державного примусу дає можливість діяти на випередження, та в перспективі зменшувати кількість злочинів, показовим є те, що покарання ніяк не заперечує та не порушує одні з найголовніших прав людини, а саме право на повагу до гідності людини, та право на свободу, та особисту недоторканість, які закріплені у статтях 28 і 29 Конституції України[5]. Без цих елементарних та зрозумілих прав, неможливий хоч якийсь розвиток суспільства. Здавалося б, покарання повністю заперечує їх, людина за провини, не зважаючи на її тяжкість, чинники вчинення порушення, мотиви, позбавляється таких своїх прав, але це не так, кожне покарання застосовується до винної особи вироком суду, а всі обмеження людини в такому випадку передбачені законом, воно не несе за свою мету страждання та приниження особи. Так, наприклад, І.В. Гриб та І.І. Цилюрник стверджували: «Під покаранням розуміють негативну оцінку злочинця та його діяння з боку держави і суспільства, яке служить заходом державного примусу, що призначається від імені держави до особи, визнаною винною, у вчиненні злочину, і полягає в позбавленні й обмеженні прав і свобод засудженого. Отже, у будь-якому разі покарання було і залишається суворим, історично мінливим, але необхідним засобом ефективної боротьби зі злочинністю» [16, с. 276-277]. Звісно, щодо питання суворості в плані чи дійсно покарання було суворим або навпаки залежить в тому числі від індивідуального світогляду кожного. Згідно ч.1 ст. 149 КК України, під торгівлею людьми розуміють, торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію,- караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років[3]. Комусь таке покарання може видадись надто м'яким, а іншим достатнім, але одне залишається незмінним в розумінні, покарання є просто необхідним, оскільки злочинність має каратись.

Ознаками покарання є:

1. Покарання та винуватість встановлюється лише за вироком суду
2. Є певним заходом примусу, також має об'єкти своєї дії: майно, свобода
3. Це певна міра, яка може призначатися лише за вчинений злочин
4. Покарання повинно бути прапорційно тяжкості вчиненого кримінального правопорушення ,злочину, кримінального проступку[2].

Їх можуть застосувати до певних осіб, які будуть визнані у вчиненні певних кримінальних правопорушень. Однак не всі вони є такими простими, як здаються на перший погляд, відомий учений І.І. Мітрофанов, наприклад, вважає покарання під порядковим номером 2 (позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу), специфічними, такими, що рідко призначаються суддями, тому вони, на його думку, підлягають виключенню із системи покарань або заміни на більш ефективні. Звісно, така думка є слушною, але, як ми вважаємо, вона була б абсолютно точною, якби мова заходила саме за покарання, які призначаються найчастіше або ж найрідше, а не загальний список конкретних

покарань, які так чи інакше, займають місце встановлене кримінальним законом(ст. 51 КК) і саме ця ознака вказує, що в сучасній кримінально-правовій доктрині існує ще й принцип «немає покарання без вказівки на те в законі»(nulla poena sine lege), тобто, якщо такі покарання просто прибрати, то їх не будуть призначати тимпаче, адже в законі вони не зазначені, до того ж саме за цією статтею, 51 КК, можна визначити, що суд скований системою, та не може просто відступити від неї, її мета законність в дяіх суду. Мітрофанов І.І. також вважає, що:»штраф, за своєю природою та розмірами, які на теперішній час встановлені чинним КК, вже не може вважатися м'яким покаранням і знаходиться на вказаному місці в системі покарань»[1]. Це саме те, що ми описали раніше, а саме суб'єктивна думка, щодо доцільності та суворості покарання. Саме з цією метою в ст. 52 всі покарання поділено на основні та додаткові. Основні- все, що пов'язано з позбавленням волі та роботою; додаткові- позбавлення майна, посад, чинів.

Отже, проаналізувавши це питання, ми дійшли висновку, що правомірне суспільство неможливе без існування покарання, покарання є одним із засобів, який дозволяє втримувати порядок на належному рівні, але не ставить за мету знуцання над порушником, а зміну його світогляду, на той який буде безпечним для суспільства. Тож, для кожної правової держави це питання є вкрай важливим і потребує чіткого врегулювання на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 318-32с.
2. Студенська бібліотека Буккліб: сайт.URL: <https://buklib.net/books/29200/> (дата звернення 25.09.2023)
3. Кримінальний кодекс України, редакція 11.08.2023: сайт.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Пономаренко Ю. А. Кримінальна відповідальність і покарання як обмеження прав людини // Боротьба зі злочинністю та права людини: Зб. наук. Статей / За ред. М. П. Орзіха, В. М. Дьоміна. – Б-ка журн. «Юридичний вісник». – О.: Фенікс, 2006. – С. 212-216.
5. Конституція України, редакція 01.05.2023 p:сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Басалюк Н. В. Система покарань у кримінальному праві та законодавстві України : дис...доктора філос. / Басалюк, Наталія Василівна ; Національний університет «Одеська юридична академія» – Одеса, 2023. – 233 с .: сайт:URL:<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/23664?locale-attribute=en>
7. Олена Олійник «Проблемні питання сучасної системи покарань: вітчизняний та зарубіжний досвід» 192с.: сайт:URL:http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/9456/1/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB.%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_p238-239.pdf